

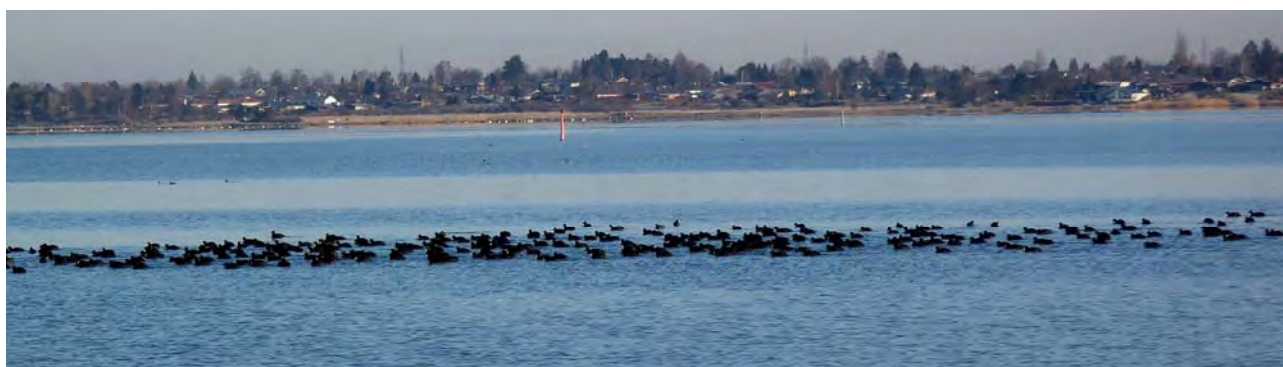
Natura 2000-handleplan

Roskilde Fjord og Jægerspris Nordskov
Natura 2000-område nr. 136

Habitatområde H120, H199
Fuglebeskyttelsesområde F105, F107

Kolofon

- Titel:** Roskilde Fjord og Jægerspris Nordskov
Natura 2000 handleplan 2010-2015
Natura 2000-område nr. 136
Habitatområder H120 og H199
Fuglebeskyttelsesområder F105 og F107
- Emneord:** Habitatdirektivet, miljømålsloven, målsætninger, indsatsprogram, Natura 2000 handleplaner, H120, H199, F105, F107
- Udarbejdet og udgivet af:** Halsnæs Kommune, Lejre Kommune, Roskilde Kommune, Frederikssund Kommune og Naturstyrelsen.
- Udgivelsesår:** 2012
- Redaktion:**
Projektleder: Anna Worm (Frederikssund Kommune)
Redaktionsgruppen: Søren Grøntved Christiansen (Lejre Kommune), Morten Vincents (Roskilde Kommune), Jakob Lausen (Halsnæs Kommune), Christina Kaule Andersen (NST) og Hans Sonne Lund (Frederikssund Kommune).
- Forsidefoto:** Svaner ved Skrivernæbbet
Fotograf: Hans Sonne Lund
- Dato:** 22. oktober 2012
- ISBN nr.:** 978-87-7279-517-1
- Resume:** Natura 2000-handleplanen for Roskilde Fjord og Jægerspris Nordskov (nr. 136), skal sikre gunstig bevaringsstatus for områdets udpegede arter og naturtyper. I handleplanen beskrives mål for planperioden, forventede metoder og forvaltningstiltag til at opnå gunstig bevaringsstatus, samt effektvurderingen af de forventede tiltag.
Må citeres med kildeangivelse.

Blishøns ved Østby Havn. Foto: Anna Worm.

Indholdsfortegnelse

Indholdsfortegnelse.....	3
Baggrund.....	4
Sammendrag af den statslige Natura 2000-plan	5
Mål for planperioden.....	8
Forventede metoder og forvaltningstiltag	10
Prioritering af den forventede forvaltningsindsats.....	15
Forventet effekt	17
Bilag 1: Naturtyper og arter på udpegningsgrundlag.....	20
Bilag 2: Fordeling af indsats mellem handleplan-myndigheder og offentlige lodsejere	22
Bilag 3: Kort med kortlagte naturtyper samt potentielle områder for ny habitatnatur	23
Bilag 4: Resumé af offentlige lodsejeres drifts- og plejeplaner.....	24
Bilag 5: Forklaring af Natura 2000-begreber m.m.	26
Bilag 6: Strategisk Miljøvurdering	29

Eskilsø. Foto: Troels Karlog

Baggrund

Der er udarbejdet statslige Natura 2000-planer for 246 Natura 2000-områder, som kan findes her: [Natura 2000-plan](#).

Denne handleplan er en udmøntning af Natura 2000-plan for området Roskilde Fjord og Jægerspris Nordskov, Natura-2000 område nr. 136.

Handleplanen er udarbejdet af Halsnæs, Roskilde, Lejre og Frederikssund kommuner, samt Naturstyrelsen.

Hver kommune er ansvarlig for de dele af handleplanen, der vedrører kommunens geografiske område på land og kystnære områder - bortset fra skovbevoksede, fredskovspligtige arealer. Hver kommune sikrer gennemførelse for sit område inden udgangen af år 2015.

Naturstyrelsen er ansvarlig for de dele af handleplanen, der vedrører de skovbevoksede, fredskovspligtige arealer. Naturstyrelsen sikrer gennemførelse af disse dele af handleplanen inden udgangen af år 2021.

Naturstyrelsen er offentlig lodsejer og gennemfører Natura 2000-planen direkte i sin drifts- og plejeplan. Der er resumé af denne plejeplaner i bilag 4. Herudover indgår denne drifts- og plejeplanlægning for offentlige arealer kun i handleplanens bilag 2.

Handleplanen er udarbejdet med hjemmel i miljømålsloven (lovbekendtgørelse nr. 932 af 24/9 2009), bekendtgørelse nr. 1117 af 25.11.2011 om kommunalbestyrelsernes Natura 2000-handleplaner og bekendtgørelse nr. 1116 af 25. november 2011 om tilvejebringelse af Natura 2000-skovplanlægning.

Det fremgår af lovgivningen:

- at en handleplan skal indeholde:
 - en prioritering af handleplan-myndighedens forventede forvaltningsindsats i planperioden
 - en angivelse af mål og forventet effekt for de enkelte aktiviteter
 - de forventede metoder og forvaltningstiltag, som handleplan-myndigheden vil tage i brug for at forbedre naturtilstanden eller fastholde gunstig bevaringsstatus
- at en handleplan ikke må stride imod retningslinjer fastsat i den statslige Natura 2000-plan.
- at en handleplan skal være så konkret, at dens gennemførelse kan vurderes. Dog må handleplanen ikke foregribe det præcise indhold af de aftaler eller afgørelser, der træffes i forhold til den enkelte lodsejer i forbindelse med gennemførelse af handleplanen.

Alle myndigheder skal i deres arealdrift, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i henhold til lovgivningen i øvrigt lægge Natura 2000-planen og -handleplanen til grund.

I handleplanen anvendes en række Natura 2000-begreber m.m., som er defineret nærmere i bilag 5.

Sammendrag af den statslige Natura 2000-plan

Natura 2000 område nr. 136 Roskilde Fjord, Kattinge Vig, Kattinge Sø, Jægerspris Nordskov og Kongens Lyng

Områdebeskrivelse

Den stærkt forgrenede fjord opstod efter sidste istid, da havet trængte ind over det bakkede morænelandskab og oversvømmede dets laveste dele. Dale blev til bugter og vige, bakker til halvøer og øer. Siden stenalderen har landet hævet sig med 2-3 m, og fjordens udstrækning er blevet mindre. I dag står de gamle havskrænter mange steder stejlt afskårne med en smal bræmme af hævet havbund ned mod den nuværende strandkant. Skovarealerne i området er koncentreret omkring kystskrænten ved Nordskoven og Bognæs.

Roskilde Fjord er et af Danmarks vigtigste yngleområder for vandfugle. I den lavvandede fjord ligger ca. 30 små øer og holme. Området har et areal på 14.810 ha, den marine del udgør 10.471 ha.

Vigtigste naturværdier

På holmene i fjorden yngler hvert år 10-20.000 par fugle fordelt på 25-30 arter. Af ynglende fugle på fuglebeskyttelsesdirektivet kan nævnes klyde, fjordterne og dværgterne.

Området er domineret af store marine områder med de store lavvandede bugter og vige og med sandbanker med lavvandet vedvarende dække af havvand. Disse områder er dækket med ålegræs og blåmuslinger, som også er karakteristisk for Roskilde Fjord.

I området findes der en række naturtyper, som i kraft af deres størrelse eller rige flora er af regional eller national betydning. Dette gælder i høj grad de store sammenhængende strandensarealer langs fjorden, kalkrige søer og vandhuller med kransnålalger, rigkær samt den særligt prioriterede naturtype overdrev og krat på mere eller mindre kalkholdig muld.

De vigtigste skovnaturtyper i området er elle- og askeskove, bøgeskove på muldbund samt egeskove og blandskove på mere eller mindre rig jordbund.

Eremitten, som er en sjælden bille i hele Europa, er blevet påvist på Bognæs. Billen findes i hule løvtræer, hvor den lever i skjul. Den er fundet i 200-300 år gamle, men levende, hule egetræer.

Trusler mod områdets naturværdier

Skovnaturtyperne er følsomme overfor og truede af påvirkning med næringsstoffer, og særligt skovnaturtyper i skovkanterne er udsatte for påvirkningen med næringsstoffer. Indvandring af skyggetålende træarter som bøg og ær kan med tiden konvertere den lysåbne egeblandskov til bøge- eller ærskov. Intensiv skovdrift kan medføre, at skovnaturtyper forringes eller ødelægges, eller at skovnaturtyper konverteres til skovnaturtyper, der ikke er omfattet af habitat-direktivet.

En stor del af de lysåbne naturtyper vurderes ligeledes at være påvirkende og truede af høj tilførsel af luftbåren kvælstof og tillige af tilgroning med såvel invasive arter som træer, buske og høje urter. Såfremt den traditionelle græsning og høslæt af disse naturtyper ophører, vil de hurtigt vokse til i rørsump, højstauder, åbne krat og endelig skov. Afvanding og eutrofiering kan medføre en accelereret tilgroning.

De våde naturtyper, kildevæld og rigkær, er truet af afvanding.

Roskilde Fjord er stærkt påvirket af næringsstoffer, og der er jævnligt masseopblomstringer af planktonalger i fjorden. I fjorden er der iltfrie forhold i sedimentet, og det betyder, at ålegræsset har svært ved at etablere sig på større dybder end de nuværende.

Målsætning

Den overordnede målsætning for området:

- Roskilde Fjord og de større søer i Natura 2000 området opnår en naturtilstand med god vandkvalitet. Fjorden har en artsrig undervandsvegetation med forekomst af flere af de karakteristiske arter. Området er et godt levested for normalt forekommende arter af bunddyr og fisk. Den artsrige marine flora og fauna giver optimale livsbetingelser for de store internationalt vigtige forekomster af rastende vandfugle, som blandt andet ansvarsarterne knop-svane, sangsvane, grågås og troldand, samt for vigtige bestande af ynglefugle, f.eks. den truede art dværgterne.
- Alle Natura 2000-områdets habitatnaturtyper og -arter skal have god til høj naturtilstand.
- Områdets truede naturtyper og arter prioriteres højt. Det gælder naturtyperne kalkoverdrev (orkidélokalteter) (6210), tørt kalksandsoverdrev (6120), surt overdrev (6230), tidvis våd eng (6410) og rigkær (7230) samt arten eremit.
- Forekomster af naturtyperne kalkoverdrev, surt overdrev, tidvis våd eng og rigkær målsættes til naturtilstand I. Arealet af naturtyperne og levestederne for eremit øges, og der skabes så vidt muligt sammenhæng mellem forekomsterne.
- Områdets økologiske integritet sikres i form af en for natur- og skovtyperne hensigtsmæssig drift/pleje og hydrologi, en lav næringsstofbelastning og gode spredningsmuligheder for naturtypernes karakteristiske og sjældne arter samt for arterne på udpegningsgrundlaget.

Indsats

Indsats	Stort omfang	Mindre omfang	Undersøges nærmere	Ikke anvendt
Rydning, fjernelse af uønsket opvækst Her under bekæmpelse af invasive arter	X			
Forbedring af hydrologi Fx ved at standse dræning, genoprette vandløb, fjerne diger		X	X	
Ekstensiv drift Fx indførsel eller opretholdelse af græsning, høslet m.v.	X			
Sikring af arealer Sikring af natur der ikke pt. er beskyttet		X		
Reducere forstyrrelser Fx færdsel, sejlads og jagt				X
Forbedring/sikring af levesteder Fx ved etablering af vandhuller, sikring af redetræer eller større fouragerings- eller yngleområder	X			

Indsatsen vil helt overvejende dreje sig om at sikre og/eller at genindføre lysåbne forhold ved rydning af opvækst og drift (græsning/slåning) af naturtyperne samt at gennemføre en indsats over for invasive plantearter. For de vandafhængige naturtyper vil det desuden være afgørende at sikre en forbedret hydrologi, ligesom der skal sikres gode levesteder for arterne og tilstrækkeligt store uforstyrrede levesteder, herunder optimale raste- og fourageringsforhold, for forekomsterne af yngle- og trækfugle på udpegningsgrundlaget. Arealet med overdrevstyper, tidvis våd eng, rigkær og hængesæk samt antallet af levesteder for eremit øges og forekomsterne sammenkædes, hvor det naturmæssigt er muligt. Indsatsen for skovene vil helt overvejende dreje sig om beskyttelse af skovarealerne samt sikring af hensigtsmæssig skovnaturtypebevarende drift og pleje.

Selsø Sø:

Selsø Sø er en brakvands sø med stor betydning for vandfugle. Her yngler op mod 70 arter og flere er sjældne, bl.a. knarand, dobbeltbekkasin og gul vipstjert. Uden for ynglesæsonen raster bl.a. troldænder, hvinænder, og grågæs, ligesom man kan se både fiskeørne og havørne.

Fugleliv i Selsø Sø. Foto: Hans S. Lund.

Langs søen findes også flere sjældne planter, som f.eks. avneknippe, engblomme, leverurt, forskellige gøgeurter og vibefedt, på grund af det kalkholdige vand der trækker ud her.

I 1996 blev den nordlige del af søen sat under vand og blev på den måde næsten dobbelt så stor, så den i dag dækker knap 90 ha.

Mål for planperioden

(Natura 2000-planens indsatsprogram)

Natura 2000-planens indsatsprogram er bindende retningslinjer for handleplanen i første planperiode, og anvendes derfor som handleplanens mål. Dette indsatsprogram skal være gennemført med udgangen af år 2015, dog år 2021 for de skovbevoksede, fredskovspligtige arealer. Indsatsprogrammet vedrører alene naturtyper og arter, som er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området, jf. bilag 1.

Indsatsprogrammet er på side 28 i [Natura 2000-planen](#).

Her er et sammendrag af Natura 2000-planens indsatsprogram:

Lysåbne naturtyper:

- De lysåbne terrestriske naturtyper sikres en hensigtsmæssig ekstensiv drift og pleje.
- Der sikres den for naturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi på arealerne strandeng (1330), tidvis våd eng (6410), hængesæk (7140), tørvelavning (7150), kildevæld (7220) og rigkær (7230).
- Invasive arter bekæmpes ved hjælp af de bedst kendte metoder. Spredning af invasive arter forebygges. Det drejer sig om arterne rynket rose, kæmpebjørneklo, bjerg-fyr, glansbladet hæg, canadisk gyldenris, sildig gyldenris, japansk pileurt og kæmpe pileurt.
- Der skal, hvor det naturmæssigt er muligt, ske en udvidelse af de lysåbne naturtyper, samt om muligt skabes sammenhæng mellem eksisterende arealer af typerne kalksandsoverdrev(6120), kalkoverdrev(6210), surt overdrev (6239), hængesæk (7140) og rigkær (7230)

Skovnaturtyper

- Skovnaturtyper sikres. Der kan dog være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til sikring af en skovnaturtype.
- Skovnaturtyper sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje eller udlægges i særlige tilfælde til urørt skov.
- Det undersøges nærmere, hvor der er behov for at skabe mere hensigtsmæssig hydrologi i skovnaturtyperne, og disse steder sikres den for skovnaturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi

Arter:

- Der sikres velegnede levesteder, begrænset tilgroning og den hensigtsmæssige hydrologi på levesteder for arterne skæv vindelsnegl, stor vandsalamander, eremit og mygblomst.
- Der sikres velegnede levesteder for arten eremit.
- Potentielle værtstræer for eremit findes og sikres mod fældning på relevante arealer beliggende uden for Natura 2000-området, men i en kort afstand fra levesteder i habitatområdet.
- Eksisterende og potentielle værtstræer for eremit sikres mod hugst. Også døde stammer og større nedfaldne grene sikres mod fjernelse.
- Der skabes optimale lysforhold omkring eksisterende og udvalgte mulige værtstræer for eremit.

- Der sikres tilstrækkeligt store uforstyrrede levesteder, herunder optimale raste- og fourageringsforhold, for forekomsterne af yngle- og trækfugle på udpegningsgrundlaget for Natura 2000 området.
- Der sikres tilstrækkeligt store områder med uforstyrrede raste-, fouragerings- og/eller fældningspladser for knopsvane, sang-svane, grågås, troldand, hvinand, stor skallesluger, havørn og blishøne.
- Det sikres, at områdets ynglelokaliteter for hvepsevåge, klyde, fjordterne, havterne, dværgerterne, sortspætte og rødrygget tornskade ikke forstyrres i fuglenes yngletid.

Mygblomst (Liparis loeselii)

En lille orkidé med 2 kraftige grønne blade og små, gulgrønne blomster der ligner insekter – deraf navnet. Den bliver op til 20 cm høj og blomstre i juni-juli.

Mygblomst vokser på fugtige og lyse steder som f.eks. rigkær og især findes den på steder nær kysten, bl.a. ved Skuldelev Ås.

Den har gode betingelser når der plejes med ekstensiv afgræsning der holder arealet lysåbent, skaber tuer og små steder med bar jord, hvilket er en betingelse for fremspiring af nye planter. Frøene spirer efter infektion af en svamp underjordisk og bliver til en lille knold, et *protokorm*.

*Mygblomst på Skuldelev Ås.
Foto: Egon Pedersen.*

Indsatser som forventes gennemført via anden planlægning m.m. end handleplanen

- *Husdyrgodkendelsesloven*: Reduktion af kvælstof-deposition fra luften på områdets naturtyper sker ved administration af denne lov.
- *Vandplanen*: Regulerer tilførslen af næringsstoffer til søer og vandløb. Sikrer vandløb gode fysiske forhold og kontinuitet. Søerne i området sikres god vandkvalitet med et varieret dyre- og planteliv.
- *Jagt- og vildtforvaltningsloven*: Der sikres levesteder med individuel hensyntagen til den enkelte arts sårbarhed overfor forstyrrelser for forekomsterne af yngle- og trækfugle på udpegningsgrundlaget for Natura 2000 området. Naturstyrelsen undersøger og vurderer, hvor og i hvilket omfang der er behov for konkret indsats.
- *Fredninger*: Administrationen af fredningsbestemmelserne for øer og holme vil sikre mod forstyrrelser af fuglene og dermed deres yngle muligheder.

Forventede metoder og forvaltningstiltag

Her angives de metoder og forvaltningstiltag, som forventes at skulle anvendes for at opfylde handleplanens mål (Natura 2000-planens indsatsprogram). Der angives dog *ikke* metoder og forvaltningstiltag for offentlige arealer, hvor lodsejerne selv udarbejder drifts- og plejeplaner for at gennemføre Natura 2000-planen. Der henvises til resumé af denne offentlige plejeplanlægning i bilag 4.

Den konkrete indsats på et areal forventes i stort omfang udmøntet ved, at lodsejeren søger om tilskud fra en række særlige tilskudsordninger under Landdistriktsprogrammet. For nærmere information henvises til [NaturErhvervsstyrelsen](#) og – for skovbevoksede arealer – til [Naturstyrelsen](#).

De forventede metoder og forvaltningstiltag angives først for *naturtyperne* på udpegningsgrundlaget, derefter for *arterne* på udpegningsgrundlaget, jf. bilag 1.

Naturtyper

Hovedparten af arealet med naturtyper er kortlagt, og kan ses på hjemmesiden [PRIOR](#). Der er medtaget et skøn over omfanget af de enkelte metoder og forvaltningstiltag for disse kortlagte arealer, herunder et skøn over omfanget af igangværende indsatser, der bidrager til at gennemføre handleplanens mål.

Her beskrives de enkelte metoder og forvaltningstiltag:

- **Rydning af uønsket opvækst**

På lysåbne naturtyper kan der være behov at rydde træer og buske inden f.eks. græsning eller høslæt kan iværksættes. Det drejer sig særligt om følgende naturtyper kalkoverdrev (6210), hængesæk (7140) og tidvis våd eng (6410).

Der skønnes at være behov for at rydde i størrelsesordenen 95 ha af de kortlagte naturtyper, hvoraf ca. 17 ha skønnes at blive ryddet som led i igangværende projekter.

For følgende naturtyper kalkoverdrev (6210) og surt overdrev (6230) bør der i mange tilfælde efterlades grupper eller enkeltindivider af danske træer og buske.

- **Forbedring af hydrologi**

Det fremgår af Natura 2000-planens indsatsprogram, at der skal ”sikres den for naturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi i arealer med rigkær (7230), kildevæld (7220), hængesæk (7140), tidvis våd eng (6410) og strandeng (1330)”. For skovnaturtyperne undersøges det nærmere, hvor der er behov for at skabe mere hensigtsmæssig hydrologi. De hydrologiske forhold vil typisk blive forbedret ved at afbryde dræn eller afvandingsgrøfter i et område. Der skønnes at være behov for at forbedre de hydrologiske forhold på i størrelsesordenen 190 ha af de kortlagte naturtyper, hvoraf 0 ha skønnes at få forbedret hydrologi som led i igangværende projekter.

- **Græsning eller høslæt**

Hovedparten af de lysåbne naturtyper forventes plejet med ekstensiv græsning og/eller høslæt. Det drejer sig særligt om følgende naturtyper strandeng (1330), rigkær (7230), tidvis våd eng (6410) og surt overdrev (6230). Der skønnes at være behov for græsning og/eller høslæt på i størrelsesordenen 805 ha af de kortlagte naturtyper, hvoraf ca. 518 ha skønnes allerede at være omfattet af eksisterende aftaler eller lignende om græsning/høslæt.

Projekter med forbedring af hydrologi bør vurderes i hvert enkelt tilfælde, da en vådere naturtilstand kan være i konflikt med et ønske om græsning af arealet.

Sikring af skovnaturtyper

Det fremgår af Natura 2000-planens indsatsprogram, at ”skovnaturtyper sikres”. Det vil primært ske ved at sikre en skovnaturtypebevarende drift og pleje - se bilag 5. Der skønnes at være behov for, at i størrelsesordenen ca. 220 ha omfattes af en skovnaturtypebevarende drift og pleje, hvoraf 0 ha skønnes allerede at være beskyttet på denne måde. I særlige tilfælde er der behov for at udlægge arealer med skovnaturtyper til urørt skov. Det drejer sig primært om arealer, som i forvejen har haft minimal eller ingen hugst. 16 ha skov er allerede udlagt til urørt skov, og der skønnes ikke at være behov for at der udlægges flere arealer til urørt skov.

I tabel 1 angives de forventede metoder og forvaltningstiltag for *naturtyperne* på udpegningsgrundlaget, jf. bilag 1. Tabellen er inddelt i 3 grupper:

- Lysåbne naturtyper, inkl. sø- og vandløbsnaturtyper (se bilag 5)
- Skovnaturtyper (se bilag 5)
- Ny habitatnatur (dvs. forventede udvidelser af naturtyperne)

I tabel 1 er der et skøn over omfanget af de enkelte metoder og forvaltningstiltag for de kortlagte naturtyper samt et skøn over omfanget af ny habitatnatur. I den forbindelse skelnes mellem ”Igangværende indsats” og ”Behov for ny indsats”, da der allerede er igangværende indsatser i Natura 2000-området, der bidrager til at opfylde handleplanens mål.

Tabel 1: Forventede metoder og forvaltningstiltag for naturtyperne*

Forventede metoder og forvaltningstiltag	Skøn over omfanget af:		
	Igangværende indsats	Behov for ny indsats	Samlet indsats
Lysåbne naturtyper:			
Rydning af uønsket opvækst	< 17 ha	< 78 ha	< 95 ha
Forbedring af hydrologi	-	< 152 ha	< 152 ha
Græsning eller høslæt	< 518 ha	< 287 ha	< 805 ha
Skovnaturtyper:			
<i>Skov med fredskovspligt:</i>			
Skovnaturtypebevarende drift og pleje	-	≤ 219 ha	≤ 219 ha
Urørt skov	≤ 16 ha	-	≤ 16 ha
Forbedring af hydrologi	-	≤ 38 ha	≤ 38 ha
<i>Skov uden fredskovspligt:</i>			
Skovnaturtypebevarende drift og pleje	-	< 2 ha	< 2 ha
Urørt skov	-	-	-
Forbedring af hydrologi	-	-	-
Ny habitatnatur**:			
Udvidelser af naturtyper	-	< 45 ha	< 45 ha

* Omfatter ikke offentlige arealer, hvor ejeren gennemfører Natura 2000-planen i egne drifts- og plejeplaner. Se bilag 4.

** I bilag 3 er der et kort, som viser potentielle områder for ny habitatnatur. Arealer angivet i tabel 1 er potentielle bruttoarealer, der vil blive undersøgt nærmere i planperioden mhp. at vurdere gennemførlighed. Indsatsens præcise omfang i planperioden vil bero på en biologisk, teknisk og økonomisk vurdering og vil sikre Natura 2000-planens målopfyldelse ved at:

- o Arealer med disse naturtyper indenfor Natura 2000-området ikke går tilbage
- o Tilstanden samlet set ikke forringes i denne planperiode.

Særligt for de lysåbne naturtyper:

- Arealer med behov for rydning af uønsket opvækst dækker arealer, hvor der er registreret en tilgroning af træer og buske med et kronedække på mere end 10 %.
- Arealer med behov for ændret hydrologi omfatter de arealer, der ved tilstandsvurderingen blev vurderet til, at afvanding medfører sommerudtørring og begyndende tilgroning til udbredt tørlægning.
- Arealer med behov for græsning og høslæt omfatter arealet af alle de lysåbne naturtyper, på nær hængesæk, minus de arealer hvor der allerede er en igangværende indsats.
- Igangværende indsats er et skøn over vidt forskellige indsatser. Her indgår bl.a. arealer, hvor der er indgået en MVJ-aftale for pleje med afgræsning eller høslæt, og arealer, hvor en fredning bidrager til at gennemføre indsatsprogrammet.

Særligt for skovnaturtyperne:

- Igangværende indsatser:
Dækker skovarealer, der i hele planperioden er beskyttet ved skovlovsaftale, fredning eller lignende. I særlige tilfælde kan der være behov for en supplerende beskyttelsesindsats. Bemærk: Træbevoksede moser, hvor vegetationen er opstået naturligt, er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3 eller skovlovens § 28. Det kan omfatte 91D0 Skovbevokset tørvemose og 91E0 Elle- og askeskov. Sådanne arealer er ikke medtaget under ”Igangværende indsatser” i tabel 1, selvom beskyttelsen kan være tilstrækkelig.
- Behov for særlig indsats:
Generelt skal der være en særlig beskyttelsesindsats af skovnatur, der er i høj tilstand. Det skal bidrage til at bevare de ekstraordinære naturværdier. Se nærmere i bilag 5 under ”Skovnaturtypebevarende drift og pleje” og ”Urørt skov”.
- Bruttoarealet for urørt skov er arealer i høj tilstand med bl.a. stor andel dødt ved, mens bruttoarealet for forbedret hydrologi er de mest tørre arealer med 91D0 Skovbevokset tørvemose og 91E0 Elle- og askeskov, der har fungerende grøfter.
- Reduktion af arealet med skovnaturtyper:
I forbindelse med udvidelser af den truede naturtype 7230 Rigkær og 6410 Tidvis våd eng kan der forekomme reduktioner i arealet med 91E0 Elle- og askeskov og 91D0 Skovbevokset tørvemose.

Eremitt (Osmoderma eremita)

Eremitten findes på Bognæs i den sydlige del af Roskilde Fjord. Her lever den i 200 – 300 år gamle hule egetræer. For eremitten er det et problem, hvis dens værtstræer bliver skygget af omgivne træer, da det gør dem uegnede som værtstræer.

Som voksen lever eremitten kun ca. en måned. De flyver kun sjældent ret langt væk fra værtstræet, formodentlig højst et par hundrede meter. Larven, som kan blive 7½ cm lang, bliver normalt 3 år, før den forpupper sig.

På Bognæs er der en aftale mellem ejer og Naturstyrelse om nedskæring af opvækst omkring en del af værtstræerne. Natura 2000-planer indeholder retningslinjer om opretholdelse af antallet af eksisterende og potentielle værtstræer samt om sikring af optimale lysforhold omkring dem.

Den meget sjældne bille, eremitten, bliver ca. 3 cm i diameter. Foto: Mogens Holmen.

Arter

Indsatsen for naturtyperne forventes i væsentligt omfang at bidrage til at sikre velegnede levesteder for arter på udpegningsgrundlaget. Der vurderes at være behov for følgende supplerende indsats:

Naturstyrelsen vurderer, at sikringen af skovnaturtyperne bidrager i væsentligt omfang til at sikre velegnede levesteder på fredskovpligtige skovbevoksede arealer for følgende skovlevende arter; eremit, stor vandsalamander, hvepsevåge, sortspætte, rødrygget tornskade og havørn.

Sikring af velegnede levesteder for Eremit:

- Igangværende indsats: Naturstyrelsen har indgået aftale, der sikrer eremittens levesteder på Bognæs frem til 2012.
- Behov for ny indsats:
 - Potentielle værtstræer for eremit findes og sikres mod fældning på relevante arealer uden for Natura 2000-området, men i en kort afstand fra levesteder i habitatområdet. På skovbevokset fredskovspligtigt areal, sker dette ved en kortlægning af egnede træer, hvorefter lodsejere vil blive kontaktet med henblik på at opfordre til og facilitere nødvendige plejetiltag, herunder oplyse om muligheden for ansøgning om tilskud til bevarelse af disse træer efter gældende tilskudsordninger.
 - Eksisterende og potentielle værtstræer for eremit sikres mod hugst. Også døde stammer og større nedfaldne grene sikres mod fjernelse.
 - Ved rydning af tætstående skyggegivende træer sikres optimale lysforhold omkring eksisterende og udvalgte mulige værtstræer for eremit.

Sikring af velegnede levesteder for Havørn:

- Der skal sikres en passende uforstyrrelse i en zone omkring redetræet i yngleperioden.
- Igangværende indsats:
 - Et havørnepar har siden 2007 ynglet på Bognæs. For at give havørnene de bedst mulige yngleforhold, har Lejre Kommune og Naturstyrelsen indført og skiltet adgangsbegrænsninger i perioden 1. februar – 31. juli i dele af Bognæs Storskov, på de tilgrænsende strandenge og på en mindre del af søterritoriet. Der er ikke adgang til selve redeområdet i henhold til naturbeskyttelsesloven.

Andre tiltag for områdets arter:

- Igangværende indsats:
 - Først har Hovedstadsrådet, siden amterne og senest kommunerne har i over 30 år udført tælling af ynglefugle i Roskilde Fjord.

I tabel 2 angives de forventede metoder og forvaltningstiltag for *arterne* på udpegningsgrundlaget (jf. bilag 1) *udover* indsatsen for naturtyperne, som i mange tilfælde også vil gavne arterne.

Tabel 2: Forventede metoder og forvaltningstiltag for arter *udover* indsatsen for naturtyperne.*

Forventede metoder og forvaltningstiltag	Skøn over omfanget af:		
	Igangværende indsats	Behov for ny indsats	Samlet indsats
Sikring og pleje af levesteder for eremit		≤ 110-120 stk.	≤ 110-120 stk.

• Omfatter ikke offentlige arealer, hvor ejeren gennemfører Natura 2000-planen i egne drifts- og plejeplaner. Se bilag 4. Antal stk. angivet i tabel 2 er potentielle bruttostk. Indsatsens præcise omfang i planperioden vil bero på en biologisk, teknisk og økonomisk vurdering.

Prioritering af den forventede forvaltningsindsats

Indsatsen i 1. planperiode skal standse tilbagegangen for naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget. I Natura 2000-planen er dette mål udmøntet i fire sigtelinjer:

1. Areal og tilstand af udpegede naturtyper og levesteder for udpegede arter må ikke gå tilbage eller forringes.
2. Små og fragmenterede habitatnaturtyper og levesteder for arter, som ikke kan opretholdes ved drift af det nuværende areal alene, sikres ved arealudvidelse, sammenkædning af arealer, pleje af naboarealer og / eller etablering af spredningskorridorer.
3. Naturtyper og levesteder, som ikke er beskyttet af natur – og miljølovgivningen skal sikres.
4. Der skal gøres en særlig indsats for naturtyper og arter, hvis biogeografiske status er i fare for at blive alvorligt forringet i 1. planperiode.

De fire sigtelinjer lægger niveauet for den indsats, som handleplanmyndighederne skal gennemføre, og er udtryk for den nationale prioritering i 1. planperiode. I 1. planperiode gælder indtil videre den med Grøn Vækst afledte nationalpolitiske præmis om frivillighed i Natura 2000-indsatsen, hvilket også er baggrunden for økonomiaftalen for 2013 ml. regeringen og KL, der lægger de økonomiske rammer for den kommunale Natura 2000-indsats.

Nedenfor beskrives de dele af indsatsprogrammet, som handleplanmyndighederne forventes at gennemføre med særligt fokus og tidligt i planperioden:

Prioritering af indsats for lysåbne naturtyper:

De kommunale handleplanmyndigheder vil gerne generelt fremme og beskytte arealer ved hjælp af græsning og rydning. Især vil det blive prioriteret at lave store sammenhængende hegninger. Denne indsats skal løftes gennem øget fokus på, og oplysning om tilskudsordninger. Herunder fokus på tidlig opsøgende / faciliterende indsats over for særlige lodsejergrupper:

- Lodsejere med særligt sårbare naturtyper og arter (f.eks. naturtyper og arter, hvis biogeografiske status er i fare for at blive alvorligt forringet i 1. planperiode).
- Lodsejere med særligt store arealer omfattet af Natura 2000-planen.
- Lodsejerne i de store naturområder i Natura 2000-området.
- Lodsejere, som er særligt interesserede i at gennemføre en indsats.

Desuden prioriteres en tidlig indsats ved større og mere komplekse forvaltningsindsatser som f.eks. projekter som kræver forundersøgelser inden forvaltningsindsatsen kan gennemføres.

Nærmere beskrivelse af prioriteringsområder for de enkelte kommuner:

I Halsnæs Kommune vil den opsøgende indsats primært ske med henblik på at sikre udpegede overdrevstypers naturtilstand og udbredelse. Det drejer sig om kalksandsoverdrev (6120), kalkoverdrev (6210) og surt overdrev (6230).

Potentielle arealer, i umiddelbar nærhed til udpegede overdrevstyper, med stor artsrigdom og potentiale for hurtig etablering af kalksandsoverdrev (6120) eller kalkoverdrev (6210), vil blive besigtiget og lodsejere kontaktes med henblik på at opfordre til og facilitere nødvendige plejetiltag.

I Lejre Kommune vil den opsøgende indsats primært ske med henblik på at sikre arealer med god og høj naturtilstand samt at få forbedret tilstanden på kalkoverdrev og rigkær med moderat, ringe og dårlig tilstand.

Frederikssund Kommune vil særligt prioritere pleje af eksisterende strandenge (1330) og rigkær (7230), samt udvidelse af disse naturtyper. Desuden er der i Frederikssund Kommune potentiale for at skabe store sammenhængende overdrev, og derfor prioriteres en opstartende undersøgelse af dette langsigtede potentiale.

Frederikssund Kommune vil i denne planperiode ikke prioritere hydrologiprojekter.

Prioritering af indsats for skovnaturtyper:

- Lodsejere med den truede art eremit.
- Lodsejere med et stort areal med skovnaturtyper.

Prioritering af indsats for arter:

- Indsats for arten eremit.

Frederikssund Kommune vil særlig prioritere fuglevenlig pleje af strandenge, samt oprensning, rydning og græsning omkring små vandhuller hvor der findes stor vandsalamander, for at sikre disses levesteder.

Tørt kalksandsoverdrev (6120)

Langs de dramatiske sydvestvendte kystskrænter i Halsnæs Kommune findes den særligt tørketålende naturtype 6120.

Naturtypen findes enkelte steder i de tørreste og varmeste dele af Danmark.

Kombinationen af jordbund og solindstråling giver mulighed for særlig flora og fauna. Her vokser bl.a. knopnelleke og grenet edderkopurt.

I området ved Grævlingehøj sydvest for Kregme, har Halsnæs Kommune faciliteret græsningsaftaler og ryddet slåenkrat.

Nyhegnet areal med den prioriterede overdrevstype 6120. Tørketålende græsvegetation på kalkrig jordbund. Foto: Jakob Lausen

Forventet effekt

Her beskrives den forventede naturmæssige effekt ved at gennemføre de enkelte aktiviteter. Den faktiske naturmæssige effekt for naturtyper og arter vil løbende blive fulgt i det nationale overvågningsprogram, NOVANA.

Lysåbne naturtyper:

- *Rydning af uønsket opvækst*

I forbindelse med pleje af lysåbne arealer vil det ofte være nødvendigt at foretage en rydning af buske og træer. Det vil typisk være arealer, hvor græsning eller slåning har været enten utilstrækkelig eller helt opgivet, og der har indfundet sig uønsket opvækst. Det kan f.eks. være bævreasp på overdrev eller pilekrat i moser, enge og søer. Rydningen sikrer, at den flora og fauna, der trives med lysåbne forhold, ikke skygges bort. Desuden vil rydning ofte bidrage til at bekæmpe invasive arter som rynket rose og glansbladet hæg. Det er vigtigt, at det ryddede opvækst fjernes for at skabe gode vækstbetingelser for den lysåbne vegetation.

Ved rydning af arealer med stort potentiale for at udvikle ny habitatnatur vil den vegetation, der er karakteristisk for naturtypen, kunne indfinde sig efter få år. Det gælder særligt for tidlige tilgroningsstadier af naturtyperne.

- *Forbedring af hydrologi*

Lukning af grøfter, fjernelse af dræn rør mv. kan være afgørende plejetiltag for våde naturtyper som f.eks. rigkær, strandeng og tidvis våd eng. Dette gælder også for en række arter tilknyttet våde naturtyper som f.eks. skæv vindelsnegl. Effekten af de mere naturlige vandstandsforhold vil typisk være, at fugtigbundsarterne bliver mere dominerende, og at der genindvandrer flere arter tilknyttet våd og fugtig bund. Desuden vil uønsket opvækst af træer og buske blive hæmmet, nedbrydning af førnelag vil ophøre og der vil opbygges nyt tørvelag. Det vil sikre mindre næringsfrigørelse og CO₂-udslip.

Mere naturlige vandstandsforhold kan være en afgørende forudsætning for, at våde naturtyper kan opnå gunstig bevaringsstatus. Dette gælder også for en række arter tilknyttet våde naturtyper som f.eks. skæv vindelsnegl.

- *Græsning eller høslæt*

Hovedparten af de lysåbne naturtyper er betinget af græsning eller høslæt. Overlades de til sig selv uden drift, vil de gro til i høje urter og græsser og med tiden springe i krat og skov. Det er en naturlig proces, men hvis det får lov at ske, vil et stort antal arter blive skygget bort. Græsning eller høslæt vil derfor have en positiv effekt på de fleste lysåbne naturtyper og vil ofte være en forudsætning for gunstig bevaringsstatus. Der er dog enkelte lysåbne naturtyper, som ikke eller kun i særlige tilfælde vurderes at have behov for afgræsning eller høslæt. Det drejer sig f.eks. om hængesæk.

Græsning eller høslæt er et middel til at bekæmpe invasive arter som f.eks. kæmpe-bjørneklo, rynket rose og samt problemarter som f.eks. rød hestehov og bjerg-rørhvene. Afgræsning bør foregå uden eller med begrænset tilskudsfordring eller i kombination med høslæt (d.v.s. med fjernelse af den afslåede biomasse), så effekten vil være særlig positiv, idet plejen i disse tilfælde både sikrer lysåbne forhold og fjerner næringsstoffer fra arealerne.

- *Bekæmpelse af invasive plantearter*

Invasive plantearter er arter, der af mennesket er blevet flyttet fra en del af verden til en anden og her påvirker vores hjemmehørende arter negativt ved at sprede sig aggressivt på bekostning

af de øvrige arter i naturtypen. Det er f.eks. rynket rose. Bekæmpelsen sker ud fra en faglig vurdering ift. den enkelte invasive arts biologi og den naturtype, den har etableret sig i. Den invasive art bekæmpes, så etablerede bestande fjernes og den videre spredning af arten forhindres. Det kan ske ved græsning med husdyrarter, der spiser planterne, gentagen slåning, som stresser planten og forhindrer dens videre udvikling, eller ved opgravning af den pågældende plante. Den samlede effekt vil være, at udbredelsen og spredningen af de invasive arter begrænses.

Skovnaturtyper:

- *Skovnaturtypebevarende drift og pleje*

Med den *skovnaturtypebevarende drift og pleje* beskyttes skovnaturtyperne mod gødskning, sprøjtning og yderligere afvanding. I nogle tilfælde etableres mere naturlige vandstandsforhold. Der sikres nogle af de naturmæssigt vigtige strukturer, f.eks. vedvarende skovdække, en vis andel uforstyrret jordbund, hule og døde træer. De karakteristiske træarter for skovnaturtyperne fremmes, og invasive arter kan bekæmpes. I særlige tilfælde plejes skovnaturtyperne med gamle driftsformer såsom skovgræsning og stævning. Den samlede forventede effekt er en sikring af skovnaturtyperne. Arter som f.eks. eremit, stor vandsalamander, sortspætte, hvepsevåge og rødrygget tornskade vil få forbedret deres levesteder i kraft af en sikring af et vedvarende skovdække og bevaring af træer med hulheder samt dødt ved. Sikring af redetræer for fuglearter som hvepsevåge, sortspætte, rødrygget tornskade og havørn kan desuden være en del af den skovnaturtypebevarende drift og pleje.

- *Urørt skov*

Udlæg til urørt skov sikrer fri dynamik og andre naturlige processer i skovens økosystem. Der vil efter en (længere) årrække typisk være mere dødt ved, flere store og hule træer, en uforstyrret jordbund samt mere naturlig hydrologi. På sigt vil der kunne ses en effekt på den flora og fauna, der er tilknyttet disse naturforhold. Den samlede forventede effekt er en sikring af skovnaturtyperne og de særlige strukturer, som knytter sig til urørt skov. Hovedparten af de skovlevende arter vil få forbedrede levesteder ved udlæg til urørt skov.

- *Forbedring af hydrologi i skov*

Lukning af grøfter, fjernelse af drænrør mv. kan være afgørende plejetiltag for fugtige skovnaturtyper som skovbevokset tørvemose og elle- og askeskov samt for visse skovlevende arter. Effekten af mere naturlige vandstandsforhold i skovnaturtyperne vil typisk være, at de karakteristiske fugtigbundsplantearter knyttet til skovnaturtyperne bliver mere dominerende og flere arter genindvandrer. Samtidig vil fønelaget blive genopbygget, hvorved CO₂ lagres og næringsstoffer tilbageholdes. Arter som f.eks. stor vandsalamander vil typisk nyde godt af forbedret hydrologi, der kan give både flere levesteder og bedre kvalitet af de enkelte levesteder. Andre arter som havørn og hvepsevåge kan mere indirekte blive tilgodeset, da øget vandstand kan medføre mindre færdsel i et område, og dermed færre forstyrrelser.

Ny habitatnatur:

- *Udvidelser af naturtyper*

Den ny habitatnatur skal typisk sammenbinde små, fragmenterede forekomster af naturtyperne og/eller udvide arealet af truede naturtyper. Desuden kan det være for at øge levestederne for truede arter.

Hvis udvidelserne sker på arealer med et stort potentiale for genskabelse af naturtyper, vil der med den nødvendige indsats (forbedring af vandstandsforhold, rydning mv.) og pleje

(afgræsning eller høslæt) kunne udvikles ny habitatnatur på relativt få år. Det kan f.eks. være arealer, der tidligere har rummet naturtypen og som ligger i nær tilknytning til eksisterende arealer med naturtypen. Hvis udvidelsen derimod foregår på tidligere landbrugsjord, må udviklingen mod habitatnatur af høj kvalitet forventes at tage væsentlig længere tid (ofte flere årtier).

Arter:

Indsatsen for hovedparten af arterne på udpegningsgrundlaget vil ske gennem den generelle naturtypeindsats for lysåbne naturtyper og skovnaturtyper som beskrevet i afsnittene ovenfor. For stor vandsalamander indgår om muligt restaurering af vandhuller.

Det forventes, at tilstanden og det samlede areal af levesteder stabiliseres eller øges således, at der er grundlag for Natura 2000-planens langsigtede mål for bestandsantal for fuglene eller grundlag for tilstrækkelige egnede yngle- og fourageringsmuligheder for de øvrige arter.

- *Eremit*

Ved en sikring af eksisterende og potentielle værtstræer for eremit mod hugst, sikring af stammer og større nedfaldne grene mod fjernelse, samt sikring af optimale lysforhold omkring eksisterende og potentielle værtstræer, er den forventede effekt for eremit, at der sikres velegnede levesteder i og i kort afstand udenfor Natura 2000-området. Den samlede forventede effekt for billen eremit er en forbedring af artens bevaringsstatus.

Klyde (Recurvirostra avosetta)

Klyden findes især ved kyster og foretrækker at yngle i små kolonier på isolerede øer, hvor der ikke findes ræve, rotter eller andre landlevende rovdyr.

I Roskilde Fjord findes den især i den sydlige del af fjorden med faste ynglekolonier ved Selsø Sø, på Eskilsø og på Svaleholm ved Risø. Klyden er som de andre ynglefugle på øerne i fjorden sårbar overfor forstyrrelse. Det er derfor vigtigt, at forbuddet mod at gå i land på øerne i Roskilde Fjord i fuglenes yngletid fra 1. april til 15. juli bliver overholdt.

Klyden bruger sit karakteristiske opadbøjede næb til at si føden, smådyr, fra den øverste del af mudderet i lavvandede områder.

Klyden med det karakteristiske næb. Kilde til foto: naturesiden.dk

Bilag 1: Naturtyper og arter på udpegningsgrundlag

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. H120 & H199:

Naturtyper:

Naturtypenr.	Naturtype	Handleplan-myndighed					I alt*
		Halsnæs Kommune	Lejre Kommune	Roskilde Kommune	Frederikssund Kommune	Naturstyrelsen	
1330	Strandeng	0,6 ha	154,2 ha	68,9 ha	358,2 ha		582 ha
6120	Kalksandsoverdrev	0,1 ha			0,3 ha		0 ha
6210	Kalkoverdrev	3,9 ha	11,6 ha	8,9 ha	32,8 ha		57 ha
6230	Surt overdrev	1,6 ha			13,6 ha		15 ha
6410	Tidvis våd eng		0,2 ha		49,3 ha		50 ha
7140	Hængesæk		3,9 ha	8,6 ha	5,0 ha		18 ha
7220	Kildevæld		0,2 ha	0,2 ha	5,5 ha		6 ha
7230	Rigkær	0,04 ha	37,6 ha	15,8 ha	41,7 ha		95 ha
9110	Bøg på mor					7,0 ha	7 ha
9130	Bøg på muld					79,0 ha	79 ha
9160	Ege-blandskov			1 ha **		66,0 ha	67 ha
91D0	Skovbevokset tørvemose					3,0 ha	3 ha
91E0	Elle- og askeskov				1 ha **	81,0 ha	82 ha
1210	Strandvold med enårige planter						ej kortlagt
1220	Strandvold med flerårige planter						ej kortlagt
1230	Kystklint/klippe						ej kortlagt
1310	Enårig strandengsvegetation						ej kortlagt
3140	Kransnålealge-sø						ej kortlagt
3150	Næringsrig sø						ej kortlagt
3160	Brunvandet sø						ej kortlagt
3260	Vandløb						ej kortlagt
6430	Urtebræmme						ej kortlagt
7150	Tørvelavning						ej kortlagt
I alt*		6 ha	209 ha	102 ha	507 ha	235 ha	1062 ha
	Indlands salteng				0,07 ha		

* Omfatter ikke offentlige arealer, hvor ejeren gennemfører Natura 2000-planer i egne drifts- og plejeplaner.

** Delvist kortlagt - ikke-fredskovspligtige arealer er ikke fuldstændig kortlagt

Arter:

Artskode	Artsnavn
1014	Skæv vindelsnegl
1084	Eremit
1166	Stor vandsalamander
1393	Blank seglmos
1903	Mygblomst

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 105

Fugle:

Sangsvane Tn
Havørn Tn
Klyde Y
Fjordterne Y
Havterne Y
Dværgterne Y
Knopsvane T
Grågås T
Troldand T
Hvinand T
Stor skallesluger T
Blishøne T

Y: ynglende art

T: trækfugle, der opholder sig i området i internationalt betydende antal

Tn: trækfugle, der opholder sig i området i nationalt betydende antal

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 107

Fugle:

Hvepsevåge Y
Sortspætte Y
Rødrygget tornskade Y

Y: ynglende art

T: trækfugle, der opholder sig i området i internationalt betydende antal

Tn: trækfugle, der opholder sig i området i nationalt betydende antal

Bilag 2: Fordeling af indsats mellem handleplan-myndigheder og offentlige lodsejere

I Natura 2000-planens indsatsprogram er der retningslinjer, hvor der er behov for en nærmere afklaring af, hvem der følger op på retningslinjerne. Det drejer sig om følgende retningslinjer:

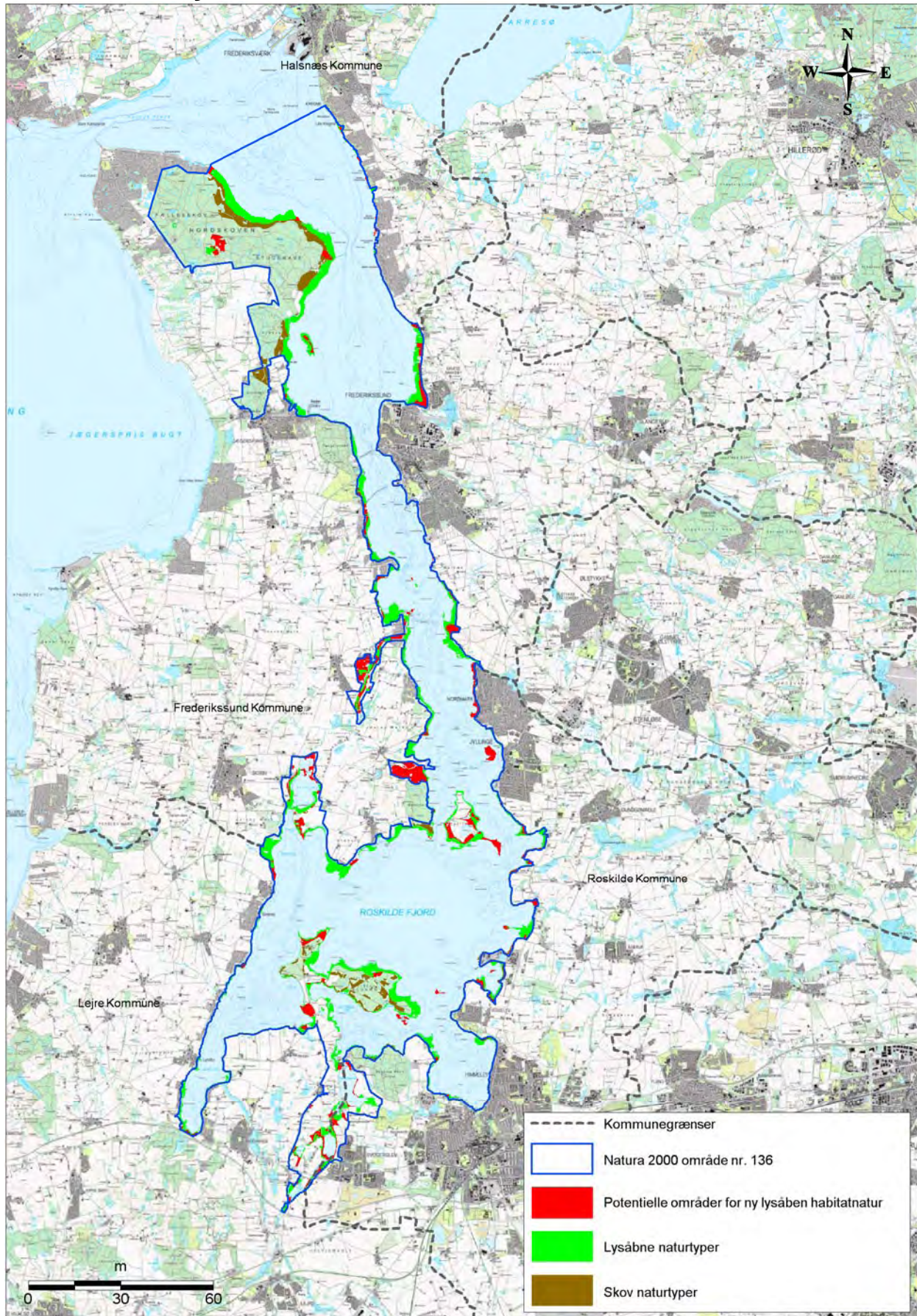
- De terrestriske lysåbne naturtyper sikres en optimal ekstensiv drift og pleje.
- Hvor det naturmæssigt er muligt sikres udvidelse og om muligt tillige sammenkædning af arealer med naturtyperne kalksandsoverdrev (6120), kalkoverdrev (6210), surt overdrev (6230), hængesæk (7140) og rigkær (7230).
- Der sikres endvidere udvidelse og om muligt sammenkædning af arealer med naturtypen tidvis våd eng (6410).
- Der sikres velegnede levesteder for eremit i Natura 2000-området
- Der sikres velegnede levesteder for eremit i kort afstand udenfor Natura 2000-området

Det kan både være handleplan-myndigheder og offentlige lodsejere, der skal følge op på disse retningslinjer. Derfor omfatter bilag 2 både private og offentlige arealer (inkl. offentlige arealer, hvor lodsejeren selv udarbejder drifts- og plejeplan).

Der er aftalt følgende opgavefordeling mellem de offentlige lodsejere og handleplan-myndigheder i Natura 2000-området:

		Handleplan myndigheder					Offentlige lodsejere	TOTAL
		Halsnæs Kommune	Lejre Kommune	Roskilde Kommune	Frederikssund Kommune	Naturstyrelsen	Naturstyrelsen	
Total udvidelse af naturtyper		0,5-2,5ha	2 - 7 ha	2 ha	14,5-33,5 ha			19 - 45 ha
6120	Tørt kalksandsoverdrev	≤ 0,5 ha			≤ 0,5 ha			≤ 1 ha
6210	Kalkoverdrev	0,5-1,5 ha	1 - 2 ha	2 ha	2 - 3 ha			5,5 - 8,5 ha
6230	Surt overdrev	≤ 0,5 ha			1 - 2 ha			1 - 2,5 ha
7230	Rigkær		1 - 5 ha		5 - 10 ha			6 - 12 ha
6410	Tidvis våd eng				1,5 - 3 ha			1,5 - 3 ha
1330	Strandeng				5 - 15 ha			5 - 15 ha
	Udvidelse af levesteder for arter (ha)							0
	Sikring og pleje af levesteder for eremit (stk)					≤ 110-120 stk.		≤ 110-120 stk.

Bilag 3: Kort med kortlagte naturtyper samt potentielle områder for ny habitatnatur

Bilag 4: Resumé af offentlige lodsejeres drifts- og plejeplaner

Resumé af plejeplan for Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-område N136

Indenfor området ejer Naturstyrelsen Boserup Skov med kystskrænterne ned mod Roskilde Fjord samt Store og Lille Kattinge Sø med mindre bredarealer. Søerne udgør sammenlagt ca. 70 ha. Boserup Skov er en meget frodig skov med en helt unik forårsflora. Skræntbevoksninger udgøres af bøg, eg og blandet løvtræ. Store Kattinge Sø er en vigtig rasteplass for troldand, og i efterårsmånederne kan man tælle helt op til 10.000 troldænder i søen.

Tabel a Kortlagte naturtyper på Naturstyrelsens arealer i området

Naturtype	Nr.	Navn	Areal ejet af NST (ca. ha)
Lysåbne naturtyper	1330	Strandeng	4
	6210	Kalkoverdrev	<1
	7140	Hængesæk	3
	7230	Rigkær	1
			8
Skovnaturtyper	91E0	Elle- og askeskov	3
	9130	Bøg på muld	2
			6
<i>Ialt</i>			14

Indsats for naturtyperne

I det følgende angives Naturstyrelsens planlagte indsats for *naturtyperne* på udpegningsgrundlaget. Indsatsen er beskrevet i 2 tabeller:

- Lysåbne naturtyper
- Skovnaturtyper

I tabel b og c skelnes mellem "Eksisterende driftsplan mv." og "Nyt", da der allerede ifølge driftsplaner m.m. for styrelsens arealer skal ske en drift/pleje, der bidrager til at gennemføre plejeplanen.

Tabel b Planlagt indsats for lysåbne naturtyper

Plejetiltag	Eksisterende driftsplan mv. eller nyt	Ha (ca.)
Rydning af uønsket opvækst	nyt	<1
		<1

Tabel c Planlagt indsats for skovnaturtyper

Plejetiltag	Eksisterende driftsplan mv. eller nyt	Ha (ca.)
Urørt skov	eksisterende	1
		1
Skovnaturtypebevarende drift og pleje	eksisterende	4
	nyt	1
		5
Ingen jordbearbejdning	eksisterende	4
		4
Bevarelse af store træer til henfald	eksisterende	4
	nyt	1
		5

Særlig indsats for arter

Plejen af områdets naturtyper vil samtidig tilgodese arterne på udpegningsgrundlaget (troidand og stor vandsalamander). Naturstyrelsen vurderer, at de ikke har behov for en særlig indsats derudover.

Bilag 5: Forklaring af Natura 2000-begreber m.m.

Begreb	Forklaring
Natura 2000	Natura 2000 er et netværk af områder i EU med særligt værdifuld natur. Natura 2000 er en samlebetegnelse for habitatområder og fuglebeskyttelsesområder. I Danmark tales om internationale naturbeskyttelsesområder, som også rummer Ramsarområder, og består af et eller flere af disse særligt udpegede områder. Natura 2000-områderne kan ses i Danmarks Miljøportal . Der er mere information om Natura 2000 på Naturstyrelsens hjemmeside
Udpegningsgrundlag	Udpegningsgrundlaget er en fællesbetegnelse for de arter og naturtyper, som findes indenfor et internationalt beskyttelsesområde og som er omfattet af listerne i habitatdirektivet eller fuglebeskyttelsesdirektivet, som forudsætter udpegningsgrundlag af beskyttelsesområder. Du kan finde udpegningsgrundlag her: Udpegningsgrundlag .
Naturtyper	Naturtyperne er defineret nærmere i " Habitatbeskrivelser, årgang 2010 ". Endvidere er alle danske naturtyper beskrevet på Naturstyrelsens hjemmeside .
Lysåbne terrestriske naturtyper	I Danmark er der 35 lysåbne terrestriske naturtyper: 1210 (Enårig vegetation på strandvolde) , 1220 (Flerårig vegetation på stenede strande) , 1230 (Klinter eller klipper ved kysten) , 1310 (Vegetation af kveller eller andre enårige strandplanter) , 1320 (Vadegræssamfund) , 1330 (Strandenge) , 1340 (Indlands-strandenge) , 2110 (Begyndende klitdannelser) , 2120 (Hvide klitter og vandremiler) , 2130 (Stabile kystklitter med urtevegetation) , 2140 (Stabile kalkfattige klitter med <i>Empetrum nigrum</i>) , 2160 (Kystklitter med havtorn) , 2170 (Kystklitter med gråris) , 2190 (Fugtige klitlavninger) , 2250 (Kystklitter med enebær) , 2310 (Indlandsklitter med lyng og visse) , 2320 (Indlandsklitter med lyng og revling) , 2330 (Indlandsklitter med åbne græsarealer med sandskæg og hvene) , 4010 (Våde dværgbusksamfund med klokkelyng) , 4030 (Tørre dværgbusksamfund (heder)) , 5130 (Enebærkrat på heder, overdrev eller skrænter) , 6120 (Tørketålende græsvegetation på kalkrig jordbund) , 6210 (Overdrev og krat på mere eller mindre kalkholdig bund) , 6230 (Artsrige overdrev) , 6410 (Tidvis våde enge) , 6430 (Bræmmer med høje urter) , 7110 (Aktive højmoser) , 7120 (Nedbrudte højmoser) , 7150 (Lavninger på tørv med <i>Rhynchosporion</i>) , 7210 (Kalkrige moser og sumpe med hvas avneknippe) , 7220 (Kilder og væld med kalkholdigt (hårdt) vand) , 7230 (Rigkær) , 7140 (Overgangstyper af moser og hængesæk) , 8220 (Indlandsklipper af kalkfattige bjergarter) , 8230 (Indlandsklipper af kalkfattige bjergarter med pionerplantesamfund) .
Sø- og vandløbsnaturtyper	I Danmark er der 7 sø- og vandløbsnaturtyper: 3110 (Kalk- og næringsfattige søer og vandhuller) , 3130 (Ret næringsfattige søer og vandhuller) , 3140 (Kalkrige søer og vandhuller med kransnålalger) , 3150 (Næringsrige søer og vandhuller med flydeplanter) , 3160 (Brunvandede søer og vandhuller) , 3260 (Vandløb med vandplanter) , 3270 (Vandløb med tidvis blottet mudder med enårige planter) .
Skovnaturtyper	I Danmark er der 10 skovnaturtyper: 2180 (Skovklit) , 9110 (Bøg på mor) , 9120 (Bøg på mor med kristtorn) , 9130 (Bøg på muld) , 9150 (Bøg på kalk) , 9160 (Ege-blandskov) , 9170 (Vinteregeskov) , 9190 (Stilkeke-krat) , 91D0 (Skovbevokset tørvemose) , 91E0 (Elle- og askeskov) .
Kortlægning	Under forarbejdet til Natura 2000-planerne er en række naturtyper kortlagt ved en fysisk gennemgang af habitat-områderne.

	Naturtyperne er afgrænset og identificeret, og der er registreret oplysninger om struktur og artsindhold på arealerne. De kortlagte områder kan f.eks. findes på PRIOR .
Tilstandsklasse	Tilstandsklassen er udtryk for naturkvaliteten af den enkelte kortlagte naturtype. Tilstandsklassen er beregnet på baggrund af strukturindikatorer og artsdata, som er indsamlet ved kortlægningen. Ud fra strukturindikatorerne beregnes et strukturindeks, og tilsvarende beregnes et artsindeks ud fra de indsamlede artsdata. Hver især fortæller de to indeks noget om de aktuelle livsvilkår og den seneste historie på arealet. Tilstanden er en sammenvejning af de to indeks. Der er 5 tilstandsklasser: <ul style="list-style-type: none"> I. Høj tilstand II. God tilstand III. Moderat tilstand IV. Ringe tilstand V. Dårlig tilstand De to øverste klasser I og II opfylder Habitatdirektivets krav til gunstig bevaringsstatus under forudsætning af, at der foreligger en prognose der siger, at arealet også i fremtiden vil kunne opretholde den høje eller gode tilstand. Tilstandsklasse (inkl. struktur- og artstilstand) for en kortlagt naturtype kan ses på PRIOR .
Gunstig bevaringsstatus	En naturtypes bevaringsstatus er gunstig, når: <ul style="list-style-type: none"> - arealet med naturtypen i det naturlige udbredelsesområde er stabilt eller øges - den særlige struktur og de særlige funktioner, der er nødvendige for naturtypens opretholdelse, er til stede og vil være det fremover. - bevaringsstatus for de arter, der er karakteristiske for naturtypen, er gunstig. En arts bevaringsstatus anses for gunstig, når: <ul style="list-style-type: none"> - bestandsudviklingen viser, at arten på lang sigt vil opretholde sig selv - artens naturlige udbredelsesområde hverken er i tilbagegang eller vil blive mindsket - der er og sandsynligvis fortsat vil være et tilstrækkeligt stort levested til på lang sigt at bevare artens bestande
Natura 2000-plan	Natura 2000-planen fortæller, hvordan man skal behandle hvert af de 246 Natura 2000-områder, så man stopper tilbagegangen for naturtyper og arter i det enkelte område. Natura 2000-planen indeholder en basisanalyse af områdets aktuelle naturtilstand og trusler, mål for naturtilstanden og et indsatsprogram. Natura 2000-plan kan findes på Naturstyrelsens hjemmeside .
Natura 2000-handleplan	Natura 2000-planen udmøntes i handleplaner. En kommune skal således udarbejde en handleplan for, hvordan Natura 2000-planen vil blive realiseret inden for kommunens geografiske område på land og kystnære områder. Kommunen skal efterfølgende sikre, at handleplanen gennemføres. På tilsvarende måde har Naturstyrelsen ansvaret for at udarbejde og gennemføre handleplaner for de skovbevoksede, fredskovspligtige arealer.
Offentlige lodsejeres drifts- og plejeplaner	Offentlige lodsejere har mulighed for selv at udarbejde drifts- og plejeplan som opfølgning på en Natura 2000-plan. I Natura 2000-handleplanen skal der være resuméer af de offentlige lodsejeres drifts- og plejeplaner.

Invasive arter	Invasive arter dækker over plante- og dyrearter, der af mennesket er blevet flyttet fra en del af verden til en anden og her påvirker hjemmehørende arter negativt. Et almindeligt brugt eksempel er kæmpe-bjørneklo, som er ført til Danmark fra Kaukasus og nu giver problemer i eksempelvis moser, hvor den udkonkurrerer hjemmehørende plantearter.
Skovnaturtypebevarende drift og pleje	<p>I Natura 2000-tilskudsordning for skov er den skovnaturtypebevarende drift og pleje defineret på følgende måde:</p> <p>Alle arealer omfattes af en basissikring med følgende indhold:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vedvarende skovdække • Ved skovdrift skal de karakteristiske træarter for skovnaturtypen fremmes • Ved foryngelse skal der anvendes en naturvenlig foryngelse • Ingen gødsning, kalkning eller kemisk bekæmpelse • Uforstyrret jordbund på mindst 2/3 af arealet • Ingen øget afvanding • Bevaring af eksisterende dødt ved og træer med hulheder • Plejeret til handleplan-myndigheden til bekæmpelse af arter, der optræder invasivt <p>Som minimum skal alle arealer i tilstandsklasse 1 omfattes af en supplerende sikring med én eller flere af følgende tiltag:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bevaring af store træer til død og henfald • Bekæmpelse af invasive arter • Etablering af naturlige vandstandsforhold • Forberedelse til skovgræsning
Urørt skov	<p>I Natura 2000-tilskudsordning for skov omfatter udlæg til urørt skov følgende restriktioner:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ingen skovdrift • Ingen fjernelse af levende eller døde træer • Ingen gødsning, kalkning eller kemisk bekæmpelse • Ingen forstyrrelse af jordbunden • Ingen oprensning eller nygravning af grøfter • Plejeret til handleplan-myndigheden til bekæmpelse af arter, der optræder invasivt

Bilag 6: Strategisk Miljøvurdering

Jævnfør lovbekendtgørelse nr. 936 af 24. september 2009 om miljøvurdering (miljøvurderingsloven) skal der foretages en miljøvurdering af planer og programmer, der omhandler fysisk planlægning og arealanvendelse, eller som kan påvirke et internationalt beskyttelsesområde væsentligt.

Det foreliggende forslag til handleplans indhold er i vidt omfang baseret på Natura 2000-planens forslag til foranstaltninger. Da det konkrete forslag til handleplan ikke sætter nye rammer for fremtidige anlægstilladelser end det, der fremgår af Natura2000-planen, vurderes forslaget til handleplan ikke at være omfattet af lov om miljøvurdering af planer og programmer.

